

(Продовження. Поч. у №№4-6, 8, 9
"Львівського залізничника")

Зупинка XI: Золочів

Золочів – районний центр Львівської області, розташований за 70 км від Львова.

У часи давньоруського Плісеська (15 км від Золочева) на місці Золочева існувало легендарне поселення Радече, яке було зруйноване внаслідок ворожих набігів на початку XIII століття.

ZŁOCZÓW. Dworzec kolejowy.
ZŁOCZÓW. Bahnhof.

Перша віднайдена письмова згадка про Золочів датується 1423 роком. Золочів виріс на перехресті торгових шляхів: із Коломиї та Долини на Волинь і далі – у Литву, зі Львова на Тернопіль і далі – на Київ. Вигідне розташування міста сприяло його економічному розвитку. 15 березня 1523 року Золочів отримав Магдебурзьке право і статус міста.

Що стосується походження, то назва міста не має наукового підтвердження, проте, ймовірно, вона походить від річки Золочівки – притоки Бугу, на берегах якої і виникло поселення.

У XVII – початку XVIII століття багата родина Собеських збудувала у місті новий замок, тоді ж розпочалося спорудження монастирів та церков. На той час у Золочеві діяли дві українські церкви, парафіяльний костел, вірменська церква, три монастирі.

Золочівський замок – пам'ятка архітектури XVII століття – збудований невідомим архітектором на місці старого дерев'яного. У 1986 році розпочалася його реставрація, і сьогодні він функціонує як відділ Львівської галереї мистецтв "Музей-заповідник Золочівський замок". Поряд із Олеським та Підгорецьким замками він входить до туристичного маршруту "Золота підкова". Замок вважається яскравим зразком фортифікаційного мистецтва кінця XVI – початку XVII століття і є, власне, цитаделлю бастионного типу у формі подовженого чотирикутника, оточеною ровами та високими валами, укріпленою зовні тесаними кам'яними плитами. На кожному розі цитаделі – п'ятикутні бастиони із вартовими вежами. В'їзд у замок відбувався через браму, до якої вів звідний міст. На подвір'ї замку – двоповерховий житловий палац. Поряд побудований так званий Китайський палац – рідкісна для Європи споруда, що збереглася до наших днів.

За свого існування Золочів багато разів потерпав від руйнувань. У 1672 році турецька армія, яка рухалась на Львів, оволоділа містом і спалила

його. У 1691 та 1797 роках величезні пожежі майже повністю знищували місто, але Золочів щоразу виростав із руїн та попелищ.

Із 1772 року Золочів – у складі Австрійської імперії. За австрійських часів на місці колишніх оборонних валів закладалися так звані "шпацери" – прогулянкові сквери, подібні до тих, що є у Відні, Кракові та Львові – сквер на вулиці Підвальній. У 1782 році Золочів став центром округу і перебрав на себе від Бродів всі органи окружної влади.

У другій половині XIX століття

Армією. На короткий час у місті встановилася радянська влада. У 20-30-х роках XX століття економіка Золочева перебувала у стадії застою. За цей час тут був побудований лише маслозавод. У місті налічувалось 2 тис. безробітних.

18 вересня 1939 року в Золочів увійшли підрозділи Червоної Армії. Радянська влада націоналізувала промислові підприємства, а Золочів став районним центром Львівської області.

2 липня 1941 року Золочів окупували німецькі війська. За період окупації фашисти знищили єврейську громаду міста, на примусові роботи у Німеччину вивезено понад 3 тис. осіб.

Золочівщина дала національно-визвольному рухові видатних діячів – одного з членів Проводу ОУН Романа Кравчука (1910–1951) та останнього командира УПА – генерал-хорунжого Василя Кука (1913-2007), який свого часу навчався у Золочівській гімназії, батько якого був залізничником. Із 20-х років минулого століття на Золочівщині активно діяли Українська військова організація (УВО), ОУН та УПА.

У роки війни на території Золочівського району діяли два пар-

тий на той час знаходився на території Російської Імперії – на протилежному березі прикордонного Збруча. У 1896 році потяги почали курсувати до Количинець, у 1897 – до Ходорова і Гримайлова, а в 1906-му – до Збаража.

У Тернополі розташована Тернопільська дирекція залізничних перевезень, локомотивне, вагонне, пасажирське депо, дистанції колії, електропостачання, сигналізації та зв'язку. Тут дислокується воєнізований загін залізничної охорони та відбудовний поїзд.

Місто виникло над річкою Серет (ліва притока Дністра). Перша письмова згадка про нього пов'язана зі Старим замком. У 1540 році польський король Сигізмунд I надав грамоту краківському магнату Яну Тарнавському на побудову фортеці у цій місцевості, яка входила до Теребовлянського повіту. У 1548 році місто отримало Магдебурзьке право. Цього ж року в долині річки Серет насипали дамбу вздовж Львівського тракту і звели греблю-міст, внаслідок цього річка розлилася, утворивши великий став шириною до 2 км. Назва міста походить за однією легендою від назви місцевості, густо порослої терном, а за

Українська Народна Республіка, уряд якої з 23 листопада 1918 року по 2 січня 1919 року знаходився у Тернополі. Згодом аж до Другої світової війни місто перебувало під польською владою.

З приходом радянської влади Тернопіль у 1939 році став центром новоутвореної – Тернопільської області.

Друга світова війна стала тяжкою сторінкою в історії міста. Фашисти знищили усю єврейську громаду міста, багато молоді було примусово вивезено на роботи до Німеччини. Відомо, що у Тернополі пройшов футбольний матч між "арійцями" – німецьким "Люфтваффе" і "неарійцями" – тернопільським "Локомотивом". Єдиний і переможний гол у ворота німецької команди забив Данило Борецький.

У 1944 році між Тернополем і Підволочиськом почалися жорстокі бої. Місто на 85% було знищене, Тернопіль увійшов до десятка найбільш зруйнованих міст на території колишнього СРСР. Серед архітектурних будівель минулих епох, окрім Старого замку, уціліли церкви Воздвиження Чесного Хреста (XVI ст.), Різдва Христового (1602-1608 рр.) та Домініканський костел (1749-1779 рр.).

У повоєнні роки місто відбудували, спорудили великі підприємства, зокрема об'єднання "Ватра", комбайновий завод, бавовняний комбінат, радіозавод "Оріон", житлові масиви "Дружба", "Східний", "Сонячний". У 1951 році в місті споруджено новий залізничний вокзал (архітектор Л. М. Чуприн).

29 квітня 1990 року в Тернополі вперше на території України був піднятий національний прапор. Тернопіль

Через Золочів і Тернопіль – до східного кордону з Російською імперією

в місті почалось економічне поживлення. Цьому сприяло і прокладення у 1869 році залізничної гілки від Красного до Золочева, у 1870 році – від Золочева до Тернополя і далі – до Підволочиська та кордону з Російською Імперією у 1971 році. За 2 км від міста була збудована залізнична станція "Злочів" із двірцем. Залізниця поєднала Золочів зі Львовом, що дало можливість виходу місцевих товарів на ринки інших міст. У середині XIX століття у Золочеві працювали 20 підприємств мануфактурно-заводського типу. Наприкінці XIX – на початку XX століття в місті виникло ще кілька підприємств – шкіряні заводи, фабрики білових виробів, свічок, консервний завод та ін. Розвиток промисловості зумовив зростання населення міста, у 1900 році воно налічувало 12 тис. мешканців.

У період Першої світової війни місто потерпало від воєнних дій. Ненадовго тут після війни була встановлена влада Західно-Української Народної Республіки. Із червня 1919 року в Золочеві вже господарювала Польща. Місцеве населення чинило активний спротив політиці колонізації. Про це свідчить такий факт: 18 серпня 1919 року золочівські залізничники закрили семафор перед поїздом Герберта Гувера, керівника комісії "Американської адміністрації допомоги", яка мала завдання укріпити економічні і політичні позиції США у спустошених війною європейських країнах. За цей вчинок кількох залізничників було звільнено з роботи, а організатор акції на прізвище Ковальчук був ув'язнений.

Влітку 1920 року за Золочів точилися бої між польською та Червоною

тизанські загони під командуванням Кундіуса та Дубаса. Бійці цих загонів підірвали на залізниці 13 військових ешелонів. За два дні до визволення, у липні 1944 року, залізничну станцію Злочів зайняли партизани Кундіуса.

За короткий термін золочівці ліквідували тяжкі наслідки війни. На місці малих підприємств виростили нові: швейна, картонажна фабрики, два цегляних та два асфальтових заводи, спиртний, радіо та цукровий заводи. У 1955 році відкрито училище механізації сільського господарства.

Сучасний Золочів береже історичні пам'ятки архітектури та прикрашається новими надбаннями: Золочівський двір (XV ст.), та замок (XVII ст.), церква Святого Миколая (XVI ст.), церква Воскресіння Господнього (XVII ст.), костел Успіння Пресвятої Богородиці (XVIII ст.), пам'ятники Т. Шевченку, М. Шашкевичу, В. Чорнолу, О. Пушкіну, некрополь – старий міський цвинтар із похованнями вояків, загиблих під час воєнних дій у різні часи.

У місті був реконструйований залізничний вокзал, у 1994-1998 роках електрифікована колія Красне-Тернопіль-Підволочиськ.

Зупинка XII: Тернопіль

Місто Тернопіль – адміністративний, економічний центр Тернопільської області. Територія міста, в якому проживає 235 тис. осіб, становить майже 3,8 тис. га. Тернопіль – великий залізничний вузол. Перший потяг прибув до Тернополя у 1870 році із Красного, а наступного, 1871 року, залізнична гілка сполучила Тернопіль із Підволочиськом та Волочиськом,

Ternopol. — Dworzec. — Bahnhof. — Дворець.

іншою – від прізвища Тарнавського ("Тарнополь") – власника замку, що височіє над ставом. У 1675 році турки, відступаючи з Тернополя, спалили замок і підірвали оборонні вежі. Наприкінці XVII століття замок було відбудовано.

У 1772 році місто перейшло під владу Австрії. У 1809–1815 роках Тернопіль перебував під владою Російської імперії. У цей період власник – граф Францішек Коритовський – перебудував замок на палац, зруйнувавши всі оборонні споруди. У замку влаштувалися великосвітські бали.

Після реформи 1848 року, яка скасувала панщину, почала стрімко розвиватися економіка краю, транспортні шляхи, створювалися невеликі підприємства. У 1876 році в місті засновано філію "Просвіти", зусиллями якої у 1898 році відкрито українську гімназію.

Після розпаду Австро-Угорщини була проголошена Західно-

став містом науки і культури. Фахівців різних професій готують дві академії, два університети, інститут, технікуми, коледжі, училища і школи. У відбудованому у 1951 році Старому замку сьогодні діє Палац спорту.

У роки незалежності була електрифікована залізнична дільниця Красне-Тернопіль-Підволочиськ (1995-1998 рр.).

У літопис міста яскраву сторінку вписали відомі українські митці: Іван Франко, Соломія Крушельницька, Лесь Курбас та інші. У Тернополі споруджено пам'ятники Т. Шевченку, О. Пушкіну, І. Франку, пам'ятні знаки діячам вітчизняної культури, працюють два театри, філармонія, Палац культури, творчі спілки та організації.

Про минуле Тернополя розповідають матеріали, які зберігаються у красназвочному музеї, а з мистецьким життям міста знайомить художній музей.

Юрій ТОМІН

Фото з особистого архіву автора